

A VILÁG GANNÁI ÉS DÖBRÖNTÉJE

A harapni való levegőjű Bakonyban járunk, hiszen a farkasgyepűi tudószanatórium szinte itt van mellettünk. Ám az érdekes hangzású Döbröntére csak Pápa felől és kizárólag Gannán keresztül vezet az országút. Vigyázat, el ne tévedjünk a térképen, mert az utóbbi nevű település a Föld országai között nem csak hazánkban található! Lelkes falubeliek felkutatták, hogy Olaszország, Etiópia és Banglades után, még az innen légvonalban 13.629 kilométerre lévő Pápua-Új Guinea-beli kistestvér is messzi rokonlélek. Kétségkívül

kreatív ötlet volt ennek az érdekességnek utána járni, sőt szépen faragott útjelző oszloppal jelölni a „Világ Gannáinak” irányait és távolságait. Apró nyelvbeli szerencsénk, hogy finn Ganna egyelőre nem létezik...

A falu nevének eredete egyébként az ősszláv kígyó szóból származik és 1171-ben keltezett első okleveles említése óta hivatalosan is beazonosítható. A törökidőszak idején elnéptelenedett apátsági uradalom felvirágoztatására a XVIII. században szabadmenetelű stájer, bajor, bádeni és vend telepések érkeztek e vidékre. A dolgos svábok duplikációja által 2 önálló faluvá lett a birtok, melyek felvirágzásukban Kisganna és Nagyanna néven külön-külön templommal, temetővel és iskolával rendelkeztek. A hajdani összlakosságnak manapság közel fele, azaz 324 fő él az 1942-ben egyesített településen. Az erőszakos népességtranszfereket és központosításokat rendszeresen megsínylette a község, így iskolába a szomszédos Pápakovácsiba kénytelenek járni a gyerekek. Pedig annak idején még a szintén bakonyi, Ácsteszérről származó Táncsics Mihály is Gannán tanítóskodott! Biztató és örömteli jel, hogy újra működik a nemzetiségi óvoda és németül éneklő asszonykórus is öregbíti a hagyományokat...

A falu legismertebb nevezetessége a dombon álló Esterházy Mauzóleum, amit fő rendeltetése miatt jómagam nem szívesen titulálnék kétszintes katolikus kerektemplomnak. Hátsó frontjáról nézve inkább kastélynak tetszik az elnyújtott oldalú épület, amelyen számtalan vakablak vágatott és összesen 3 kültéri feszület mutatja valós funkcióját. A dúsgazdag főúri család udvari építésze, a tatai Angolpark műromját is összeállító francia Charles Moreau tíz éves kivitelezést követően 1818-ra végzett e művével, amely a római Pantheon templomának stílusjegyeit is magán viseli. A T-alaprajzában és kereszttségében egyaránt a Szent Kereszt Felmagasztalása üzenetet közvetítő családi sírbolt elkészültekor Magyarország legnagyobb (16 méteres átmérőjű és mai összehasonlításként majdnem 7 panelemeletnyi magas) kupoláját hordozta és viseli azóta is támívein. Tűzön hajlított gerendaváza még a XXI. század legmodernebb tudományos vívmányainak körében is egyedülálló technikai érdekesség! A fraknoi nemzetség sírtemploma másban is rekorder, ez ugyanis hazánk első neoklasszicista egyházi építménye. Nyolc oszlopon nyugvó altemplomában az Esterházy família 54 tagjának földi maradványait bronz és vörös márvány szarkofágok őrzik. Nyughelyüket sajnos a kicskeresők többször feltörték és megbolygatták. A híres sarjak közül Ferenc, horvát bán és Mária Terézia kancellárja, valamint Miksa, a Magyar Atlétikai Club alapítója is e helyütt nyugszik. A tragikus sorsú Bálintot szintén ide temették, aki az Oszák-Magyar Monarchia oroszországi nagyköveteként amerikai párbajban lett vesztés, mert balszerencsésen a fekete

golyót választotta. A selyemzsinór gyanánt önkezeléssel életet oltani kénytelen gróf menyasszonya a gannai temetés végeztével 3 órán keresztül egyedül imádkozott elvesztett kedvese sírjánál, majd a fájdalomtól teljesen megöszülve sétált fel a föld alóli kriptától. A kapcsolódó történetek sorában essen szó a két méteres Pál huszárfőhadnagyról, kinek rettenetes termete a világháborúban harcolva kimagaslott a lövészárokból. Hiába kérelték katonái, hogy vigyázzon magára és görnyedtebben járjon a frontvonalban, az első válasz ez volt: „Egy Esterházy senki előtt sem hajt fejet!” A végső válasz meg egy nemes végzetet jelentő, célzott puskagolyó formájában érkezett... Ebbe a nehéz levegőjű, dohos és történelemmel terhes örökkévalóságba a kis ablakokon át mindig beszűrődik valamilyen kis fény, állandó bizonyosságul annak, hogy az élet és halál határának félelmetes és titkokkal teli mezsgyéjén járunk. A mauzóleum különös érdekessége, hogy hagyományként itt egyszerre két pap misézett. Az egyik feketében a még élő híveknek, a másik pedig fehérben az elhunytak üdvéért.

Az emlékhely előzetes bejelentkezés alapján látogatható, ám a századfordulón Amerikában boldogulást keresők mementőjára állított Kivándorlási Emlékkereszt e nélkül is vizitelhető. Érdekes módon kultusza van ezen a tájon az Újvilágban szerencsét próbálók diaszpórájának, melynek momentumai a hazatérők által számos környező településen is megtalálhatók. A kolhozosítás időszakában lehengerlő nevű Roham TSZ hozamosabb huzamban működött a községben, így lépteinket stílusosan rohamosan gyorsítva érjük el Ódöbrönte néhány portából, köztük négy napraforgós minősítésű vendégházból álló településrészét. Eredetileg ez lehetett a következő célpontunkat jelölő, ősi névadó településrag, ám ennek napjainkban már csekély nyomait sem lelhetjük. Gannáról az országúton kívül akár a Bitva-patakot is követhetjük, mert mindkettő az igazi és közkedvelt üdülő-zsákfaluba, Döbröntére tart.

A két község szoros szimbiózisban él egymással, hiszen közös körjegyzőségük, közös sportegyesületük és összekötő kerékpárútjuk is van. Plusz kapcsolódási pontként a döbrönte templomot a gannai mauzóleum kicsinyített másaként tartják számon, plébániája pedig annak filiájaként működik. Főoltárát egyetlen márványtömbből faragták, a falu fölé magasodó Szarvaskő várát viszont azért ennél több kőanyagból rakták össze. Így maradhatott a vérzivataros századok vesszőfutása múltán még romjaiban is impozáns fensége a környéknek.

Döbrönte a Dunántúl Kiskirálya, Csák Máté nemzetségének ősi fészke volt és a közeli ugodi vár központi uradalmához tartozott. Nagy Lajos királyunk 1367-ben adott engedélyt kedvelt udvari emberének, Himfy Benedek pozsonyi ispánnak, hogy kővárat emeltessen az ék alakú sziklaplatón. Az újdonsült erődítményt ekkor már „quod nova impositione Zarwaskw

appelamus" azaz Szarvaskő néven említik. A XV. század elejére a nemesi család politikai befolyása lehanyatlott, de az oklevelek szerint ezzel együtt még az erőd neve is feledésbe merült. A környékbeli földesurak fokozatosan zaklatták a birtokot és egyre nagyobb területeket ragadtak el a jogos tulajdonosoktól. Mindezt tetéztve 1401-ben még az a csúfondáros eset is megtörtént, hogy a rátóti Gyulaffyak felhergelt dárdásaikkal támadták meg és galád módon fosztották ki nem csak a falut, hanem magát a várat is. Mivel jószágaik bevétele ezidőtájt erősen lecsökkent, maga a Himfy família is hamar a rablólovagok szintjére süllyedt és az ellene pallossal rontók példáját volt kénytelen züllesztve követni. Dacára annak, hogy zágrábi püspökként illetve visegrádi várnagyként igen becses posztokon ültek a családfők a középkori politikai körforgásban! Ma is aktuális mondandója a históriáknak, hogy magas tisztségeik cseppet sem akadályozták őket a törvénytelen vagyonszerzésben. Leghírhedtebb portyázásuk során 1464-ben a családtagok fegyveres szolgálkával és cseh zsoldosokkal súlyosbítva rabolták ki a Szent Márton-hegyi (ma pannonhalmi) bencés apátságot. A Himfy-ág utolsó férfisarja jelentős mértékű és értékű kegytárgytól fosztotta meg a szerzeteseket és ezáltal magát a királyt is. Ezt a rebelliót már Hunyadi Mátyás sem tűrhette, így a család birtokait uralkodói erővel elkobozta és bizalmasának, Kanizsai Lászlónak adta tovább. Az eképpen ingatag, ám valójában ingatlan vagyon mágneseként rövidesen ismét visszatért a garázda Himfyek tulajdonába, akik a változatosság kedvéért az orvgyilkos útonállás helyett az utódlás gondjait állandó birtokperekkel és folytonos viszálykodással súlyosbítva családon belül hergelték egymást. Szorult helyzetükben később 1100 aranyért kényszerültek elzálogosítani a bakonyi

birtokot Szentgróti Jánosnak és Hagymássy Miklósnak. Így az erősségből önhibáján kívül éppen kiszorult Lőrinc úr még szép, hogy megtámadta és ki is fosztotta voltaképpen saját várát, ami egyébként már nem is volt az övé. Ezen időknél állít örökkön ritmikus emléket a mulatni igazán tudó Kisfaludy Sándor időmértékes stílusú Himfy Szerelmei ciklusával. Ha már az irodalomnál járunk, most mégis az ír Bronte Nővérek (bakonyi fonetikában dö brönte) kései követője, a cikket jegyző ide illő strófáját idézzük:

„Élte ellen jó galóca.
Serkent vértől mart a lóca.
Szarvaskői gyilok góca.
Ott ölt Himfy martalóca.”

Aztán jött a várva várt fehérnép és a házasság: Himfy Imre feleségül adta Orsolya nevű leányát a bándi tornyot bíró Essegvári Ferenchez, aki egyúttal hüvelyből kivont kardját és székhelyét is áttette a zálogba vett döbrönte fészekbe. A mohácsi csata utáni három részre szakadt trónviszályos időszakban a tulajdonosok megerősítették kiváltságaikat, az elhanyagolt falakat és a kor hadászati módszereihez mérten vastag rondellát építettek, aminek lőréséből

és teraszáról pusztító ágyú-össztűz alá vehették a kapura törő, lapos felszínen felvonuló ellenséget. A körbástya, az emeletes palotaszárny, a szárazárok védműve és a földsánc nyomai ma is messziről látszanak. Nádasdy Tamás nádorispán 1555-ben keltezett jelentésében még épségben említette a megrettent Dewrenten-t, bár az erődítést ekkor már odarendelt királyi őrség vigyázta. A vár pusztulását talán egy portyázó török horda okozhatta, akik valószínűleg felgyújtották. A gazdátlan és lakatlan romok köveit később a környékbeli lakosság annak rendje, s módja szerint ház- és templomépítkezéshez szisztematikusan bontotta és ingyenes kőbányának használva hordta széjjel. A helyiek olyannyira el is szoktak a háborúskodástól, hogy a vártalanságban 1848-ban váratlan toborzásra érkező nemzetőrségbe csak kényszerrel sikerült besorozni a falubeli fegyverképes férfiakat. Savanyó Jóska, az utolsó bakonyi betyár sem önként, hanem menekültében éjszakázott Döbrönte letűnt falcsonkjainak oltalmában.

A vár belső része szépen rendezett, szemétygyűjtőkkel ellátott, gyomoktól és cserjéktől megtisztított, szabadon látogatható és panorámás kilátópadjairól hosszan lehet szemlélni az ide látszó Somló vulkánját vagy éppen az alatt nyújtózkodó falut. Bár a lőrések nyiladékein át a házak Sümeggel ellentétben kizárólag a Várhegy déli lábánál, annak út felőli oldalán található... A történelmi helyszín históriáját a játszótérnél elhelyezett emléktábla érthetően ismerteti, a hagyományos várünnepeket pedig általában szeptember utolsó hétvégéjén tartják. Az őszi mulatságot azután a tél örömeinek havas hódolói váltják fel a síházzal és kampós felvonóval, no meg külön szánkópályával rendelkező, 500 méter hosszú középhegységi sípályán, amelyet a szóbeszéd szerint az egyik pápai gyár dolgozói kollektívában fusiztak össze még a nyolcvanas évek szabad szombatjain. Amint

leereszkedünk az erőd ormáról a vízmosság felől, rögtön kis fahídon át érjük el a község temetőjét. A kövek között számos régebbi, sváb sírjelet láthatunk és ezután az egyetlen központi (fő)utcán haladva nem feltűnő, hogy minden kutya az udvarból nyíló pincék tetejéről rendben őrzi a reá bízott, egyébként is rendezett házat.

A hagyományos, hosszú boltíves tornácépítkezés ékes példái, a falusi szálláshelyek-turistaházak arányaiban bőséges kínálata mellett hivalkodástól mentesen szembesülhet a vándor egy kis léptékeiben mérvadó és minőségi négycsillagos hotellel is. A szabadtéri úszómedence partján fenséges panoráma tárul a már árnyékban pihenő faluból a még szikrázó napsütésben visszaverődő, múltról regélő várfalakra. A mindennapi kényeztetés fedett wellness, salakos tenispályák, minigolf és borozó formájában is megadatik, de a tereplovaglás, rókavadászat és sétakocsikázás kedvtelésének is gyakorta hódolnak az itt pihenő vendégek. Sőt még az is előfordulhat, hogy az ízletes bakonyi szelet után gólyalábasokba, kötélhúzó csapatokba vagy éppen a Köves-patakon sörösládákkal átkelő outdoor tréningezőkhöz botlik az ember. De a falu másik vártornya már fából épült, magánterületen áll és szöges kerítését vadul ugató pásztorkutyák őrzik. Az Ödön-forrást már meg sem nézzük, mert a csermely medrét szegélyező szántóföldet rövidesen gigantikus beruházáshoz parcellázzák...

Világ Gannái és Döbröntei Egyesüljete!

Budapest, 2008. június 08.

Molnár Attila
www.baedeker.hu